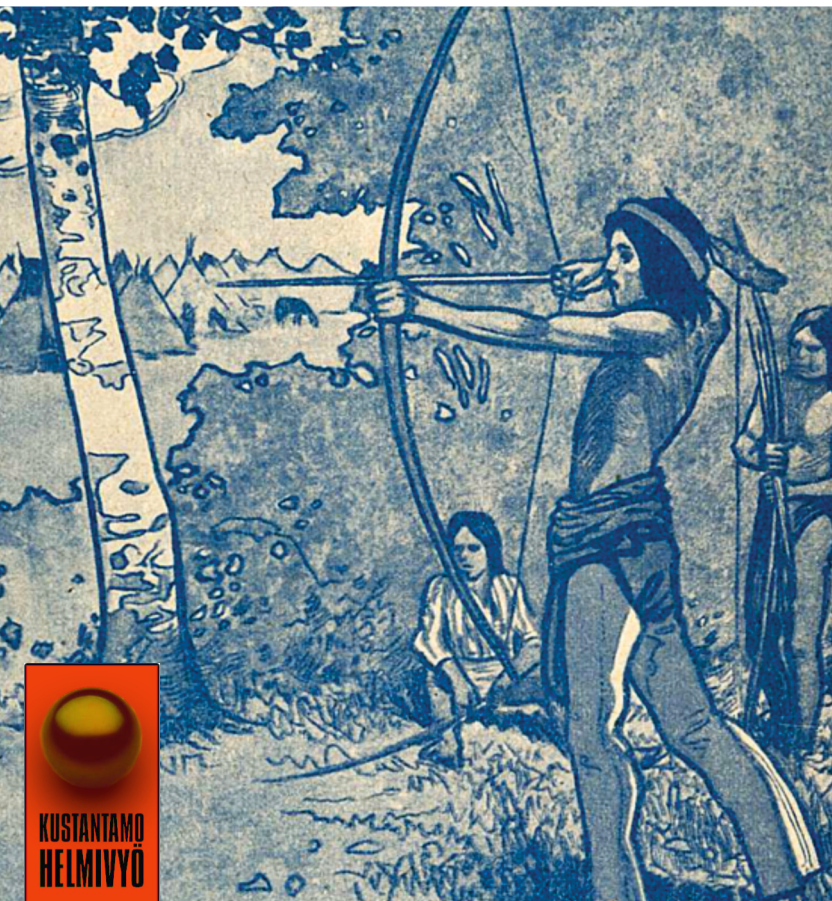

Punasydän

Toim. Juri Nummelin

ja muita vanhoja länkkäreitä

KUSTANTAMO
HELMIVYÖ

Punasydän

Punasydän

ja muita vanhoja länkkäreitä

Toim. Juri Nummelin

Kustantamo Helmivyö
Turku 2021

Punasydän ja muita vanhoja lännkkäreitä

Toim. Juri Nummelin

ISBN 978-952-7211-82-3

Painopaikka: BoD, Norderstedt, Saksa

Sisällysluettelo

6 Juri Nummelin: Lukijalle

10 A. H. Fogowitz: "Verikäsi" (teoksesta *Lentävä hollantilainen ja muita seikkailukertomuksia*. Suom. Sohvi Reijonen. WSOY: Porvoo 1897; alun perin *Der fliegende Holländer und andere Geschichten*, n. 1890)

33 P. B. St.: *Punasydän eli metsien kummitus* (Alfred Lagerbom: Hamina 1903)

71 Emil von Nord: *Sioux-intiaanien kynsissä* (Alfred Lagerbom: Hamina 1903; alun perin *Im Kampfe mit den wilden Sioux*, 1901)

108 Charles A. Eastman: *Intiaanipoika Pohjois-Amerikan aarniometsissä* (Mailta ja meriltä N:o 35, Otava: Helsinki 1915; alun perin *Indian Boyhood*, 1902)

176 O. A. Joutsen: Tarinoita Buffalo Billistä (teoksesta *Seikkailujen maailma*. Nuorten kirjasto III. Gummerus: Jyväskylä 1911.)

Lukijalle

Punasydän sisältää viisi pitkää kertomusta, jotka sijoittuvat Pohjois-Amerikan Yhdysvaltoihin 1800-luvulle, toisin sanoen ne ovat lännenkertomuksia eli lännkkäreitä. Tarinoista suurin osa on eurooppalaisia, yksi on alkujaan amerikkalainen. Yksi on suomalainen, mikä todistaa, että lajityypillä on ollut laajaa kannatusta ympäri maailman.

Tarinoiden kirjoittajista sananen: “Verikäden” tekijä A. H. eli Andrea (myös muodossa Andrä) Heinrich Fogowitz (1858–1909) oli saksalainen kirjailija, jonka ura koostui nuorille tehdyistä maailmankirjallisuuden klassikkojen lyhennelmistä. Suomeksikin on julkaistu hänen versionsa Beecher Stowen *Setä Tuomon tuvasta*.

Punasydämen kirjoittajan P. B. St:n oikeaa henkilöllisyyttä taas en ole onnistunut selvittämään; oletan, että kyse oli saksalaisesta tekijästä. Emil von Nord oli saksalainen kirjailija, joka julkaisi muitakin Pohjois-Amerikkaan sijoittuvia tarinoita 1800- ja 1900-lukujen taitteessa (esim. *Eine Bärenjagd im Arkansas*, 1901). *Punasydämen* ja *Siouxien kynsissä* kustansi suomeksi haminalainen Alfred Lagerbom, joka julkaisi nelisenkym-

mentä kevyttä viihdekirjaa – näytelmiä, helppoja runoja, käännettyjä seikkailujuttuja – 1900-luvun alussa. Viimeiset näyttävät ilmestyneen vuonna 1910.

Fogowitzin ja kumppaneiden kertomukset ovat rasistisia ja niissä intiaanit ovat vain julmia barbaareja. Niille tarjoaa vastapainoa santee-intiaani Charles Eastmanin kertomus omasta elämästään. Eastman eli Ohijesa (1858–1939), syntymänimeltään Hakadah, oli osaksi ranskalaista ja englantilaista syntyperää. Kristityksi kääntynyt Eastman ryhtyi alkuperäiskansojen puolesta puhuvaksi aktivistiksi. Hän työskenteli Pine Ridgen ja Crow Creekin reservaateissa lääkärinä ja hoiti muun muassa Wounded Kneen verilöylyn uhreja. Eastman markkinoi myös YMCA:ta nuorille intiaanimiehille. Vuonna 1902 Eastman julkaisi muistelmansa *Indian Boyhood*, jotka suomennettiin lyhennettynä vuonna 1915 kirjailija Teuvo Pakkalan toimittamassa sarjassa Mailta ja meriltä. Eastman jatkoi intiaanien puolesta toimimistaan ja osallistui esimerkiksi vuonna 1911 Lontoossa järjestettyyn rotujen väliseen kongressiin. Presidentti Calvin Coolidge nimitti Eastmanin johtamaan selvitystyötä reservaattien elintasosta. Eastman julkaisi useita teoksia intiaanien elämästä ja kuoli sydän-

kohtaukseen vuonna 1939. Eastmanin *Intiaani-poikaa* ei ole koskaan julkaistu uudestaan eikä siitä myöskään ole täydellistä suomennosta.

Viimeisenä saadaan suomalaisen kääntäjän ja kustannusvirkailijan O. A. Joutsenen kertomuksia legendaarisesta Buffalo Billistä (eli Härkä-Villistä!). Tarinat ilmestyivät Joutsenen nuortenkirjassa *Seikkailujen maa-ilma* (1911), jonka hän oli “etupäässä englantilaisten lähteiden mukaan sommitellut”. Buffalo Bill -jutut ovat silkkaa fantasiaa, jossa ei ole totta siteeksikään, mutta osoittavat myös, millainen kuva Villistä lännestä maailmalla tuolloin vallitsi. Suomennosvirheet on tarinaan jätetty, kuten Buffalo Billin “6-piippuinen” revolveri. Joutsenen kirjassa on muitakin lännenkertomuksia, kuten “Susien saartamana” ja “Yöllinen seikkailu virralla”. En tuntenut Joutsenen teosta tehdessäni suomalaisen lännenkirjallisuuden historiaa käsittelevää *Wild West Finlandia* (2016), joten häntä ei siinä mainita.

Punasydän julkaistaan samaan aikaan kuin Ossi Kokon toimittamista 1800-luvun lännestä-suomennoksista koostuva *Walkean miehen kosto*, jossa tavataan Washington Irvingin, Friedrich Gerstäckerin ja Felix Lillan rajaseututarinoita. Kirjat osoittavat, miten vapaamielisesti (tai leväpe-

räisesti) tekijänoikeuksiin suhtauduttiin vielä 1800-luvulla: tässä kirjassa olevan Fogowitzin “Verikäsi” on käytännössä sama tarina kuin *Walkean miehen kostosta* löytyvä Gerstäckerin “Kiros”.

Punasydän toimikoon yhdessä *Walkean miehen koston* kanssa johdatuksena 1800-luvun vanhimpaan länkkäriperinteeseen. On mahdollista, että Helmivyö julkaisee myöhemmin lisää vanhoja lännentarinoita.

Turussa maaliskuussa 2021

Juri Nummelin

A. H. Fogowitz

“Verikäsi”

Noin päivänmatka siitä paikasta, jossa Mariavirta laskee samakkavetiseen Missouriin, sijoittihe jyrkkää rantaa varjoavain puiden suojaan joukko heimostaan eronneita, nuoria intiaania tarkastaakseen säätämiään tapoja, jotka vasta heistä miehiä ja sotilaita tekisivät. Lähes sadan askelen päässä heistä oli omituisesti rakennettu wigwam, suippopäinen ja korkea kuin pyramiidi. Siellä paloi tuli, joka tiheästi toisiinsa kiedottujen oksain lomitse vain himmeästi näkyi ulos.

Vaieten istuivat nuorukaiset, eteensä tuijottaen ja ajatuksiinsa vaipuneina, kun wigwamista yhtäkkiä kajahti intianien rummun kova, säännöllinen pärinä. Samassa olivat kaikki pystyssä, seuraten kutsua. Kohauttaen kapeaa, aukkoa peittävää puhvelinnahkaa, he astuivat kummalliseen majaan ja asettautuivat piiriin leimuavan tulen ympärille.

Omituiselta näytti tuon noin kymmenen metriä korkean wigwamin sisus. Yltympäri koristivat seiniä kaikenmoiset kapineet: aseet, keittoastiat,

Punasydän

sisältää viisi pitkää 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa kirjoitettua länkkäriä. Andrea Fogowitzin, Emil von Nordin ja nimimerkki P. B. St:n tarinoiden lisäksi kirjassa on santee-intiaani Charles Eastmanin kertomus lapsuudestaan sekä suomalaisen O. A. Joutsenen kirjoittamia mukaelmia legendaarisen Buffalo Billin väitetyistä urotöistä.

Kirja tarjoaa nostalgista luettavaa intiaanikirjojen ystäville, mutta se kertoo myös suomennoskirjallisuuden historiasta. Samalla se osoittaa, että länkkäri on oleellisesti eurooppalainen lajityyppi.

Kustantamo Helmivyö
ISBN 9789527211823

9 789527 211823

Kannen suunnittelu:
Juho Sihvonen